

Avrupa Parlâmentosu Seçimleri ve Türkiye

Sabri Çiftçi* - Yusuf Tekin**

Türkiye'nin Avrupa Birliği üyesi olduğu bir senaryodan hareketle, son Avrupa Parlâmentosu seçimlerinde oluşan tablonun nasıl değişebileceği üzerine öngörüler içeren bu çalışmanın temel amacı, Türkiye'nin üyeliğinin Avrupa Parlâmentosu içindeki güç dengelerini nasıl etkileyebileceğini ortaya koymaktır.

Bu konuyu temel alan bir çalışmanın önemi, üç ana başlık altında toplanabilir. Öncelikle, Avrupa Birliği bünyesinde Bakanlar Konseyi'nde ağırlıklı oy dengeleri ve karar verme sürecinin yeni üyelerin katılımı ile nasıl değişebileceği konusunda bir çok çalışma bulunmakla beraber (Hosli ve Nurmi 2003; Hosli ve Börzel 2003; Hosli ve Soetendorp 2001; Mattila ve Lane 2002; Mattila ve Lane 2001), Avrupa parlâmentosu için aynı nitelikte tek bir çalışma bulunmaktadır (bkz. Hix ve Marsh, 2004). Bu çalışma da, 25 üyeli bir AB'deki Parlâmento dengelerine ışık tutma amacı güttüğünden, Türkiye ile ilgili herhangi bir projeksiyonda bulunmamaktadır. Bu yönüyle, çalışmanın,

bu alandaki eksikliği doldurulmasında bir ilk adım olduğu düşünülebilir.

İkinci olarak, bu çalışmanın Türk siyasal partilerinin uluslararası arenadaki davranışlarının daha iyi anlaşılmasını ve siyasal partilerin bu anlamdaki konumlarını yeniden gözden geçirmelerini sağlayacağını umuyoruz. Ulusal partilerin, bölgesel bütünleşme projelerinden uluslararası güvenlik ve işbirliği örgütlerine kadar uluslararası platformlarda, parlâmenterler ve hükümet üyelerinin katıldığı organlarda aktif roller aldığı hatırlanacak olursa, bu çalışmanın Türkiye'nin olası AB üyeliğinin ötesinde imaları olabileceği ortaya çıkar. Örneğin, Avrupa Konseyi Karma Parlâmenterler Grubu ve Karadeniz Ekonomik İşbirliği Meclisi ulusal partilerimizin parlâmenterler ve hükümet düzeyinde temsil edildiği uluslararası oluşumlardır.

Son olarak, bu çalışmanın politik pratik anlamda hem Türkiye'nin olası AB üyeliğinin sonucu olarak AP içinde hem de yukarıda bahsedilen uluslararası oluşumların parlâmenterlerinde Türk siyasal partilerinin faydalarını maximize etmelerini sağlayacak stra-

* Florida State University.

** G.O.P. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Kamu Yönetimi Bölümü Öğretim Üyesi.

tejileri oluşturmaya katkıda bulunacağı düşünülebilir.

Çalışmanın birinci bölümünde Avrupa Parlamentosu'nun AB siyasal sistemi içindeki yeri ile AP seçimleri hakkında kısaca bilgi verilecektir. İkinci bölüm AP içinde yer alan belli başlı parti gruplarının kısa tanıtımına ayrılmıştır. Bu bilgilerden hareketle, gerçekleştirilecek simülasyonu mümkün kılan varsayımlar üçüncü bölümde tartışıldıktan sonra, Türkiye'deki farazi bir AP seçimlerinde, son yerel seçimlerde ortaya çıkan tablo esas alınarak, partiler arasındaki sandalye dağılımı ortaya çıkarılacaktır. Bunu izleyen bölümde ise bu sandalye sayısının AP içindeki dengeleri nasıl değiştirebileceği ve bu bağlamda Türk siyasal partilerinin üretebilecekleri farklı stratejiler çeşitli değişkenler ışığında ortaya konmaya çalışılacaktır.

Avrupa Parlamentosu ve Seçimler

Avrupa Parlamentosu (AP), Avrupa Birliği kurumları içerisinde ayrıcalıklı bir konuma sahip bulunmaktadır. Avrupa Birliği'nin karar mekanizması üçlü bir yapı arz eder: Avrupa Bakanlar Konseyi, Avrupa Komisyonu ve Avrupa Parlamentosu. Avrupa Komisyonu her ülkenin atanmış bürokratlarından oluşur ve yasa taslaklarını hazırlamak, bu taslakları parlamento ve konseyin önerileri doğrultusunda biçimlendirmek ve AB yasalarının ve direktiflerinin üye ülkelerde uygulanmasını sağlamak gibi önemli görevleri bulunmaktadır. Konumuz açısından önemli olan nokta, Komisyon'un yürütme organı olarak işbaşına gelmesi için Parlamento'nun onayına ihtiyaç duyması ve Parlamentosunun belli durumlarda komisyona güvensizlik oyu verebilmesidir.

AB kurumları içerisinde en büyük güce sahip olan Konsey ise, hem yasama hem de yürütme organı olarak hareket etmektedir.

Fakat, parlâmenter sistemlerin özünü oluşturan yasama organına karşı sorumlu hükümet kuralı AB içinde geçerlilik taşımaz Konsey'in Parlamento'ya karşı herhangi bir sorumluluğu yoktur.

Bazı siyaset bilimciler Konsey ve Parlamento'nun yasama sürecini birlikte yürütmesinden hareketle AB yasama sürecini iki meclisli bir süreç olarak tanımlar (Hix 1999). Bu ikili yapı Maastricht Antlaşması ile ortaya çıkan "ortak karar-I" (co-decision-I) ve daha sonra Amsterdam Antlaşması ile değiştirilen "ortak karar-II" (Co-decision-II), yasama süreçlerinin "işbirliği" sürecine eklenmesi ile biraz daha iç içe geçmiştir. Fakat Parlamento, son karar süreçlerinin de eklenmesi ile yasa yapmada önemli bir ağırlık kazanmıştır. (Bu konudaki tartışmalar için bkz: Crombez 2000; Tsebelis et. all; Shackleton 2000; Tsebelis 1996; Moser 1997)

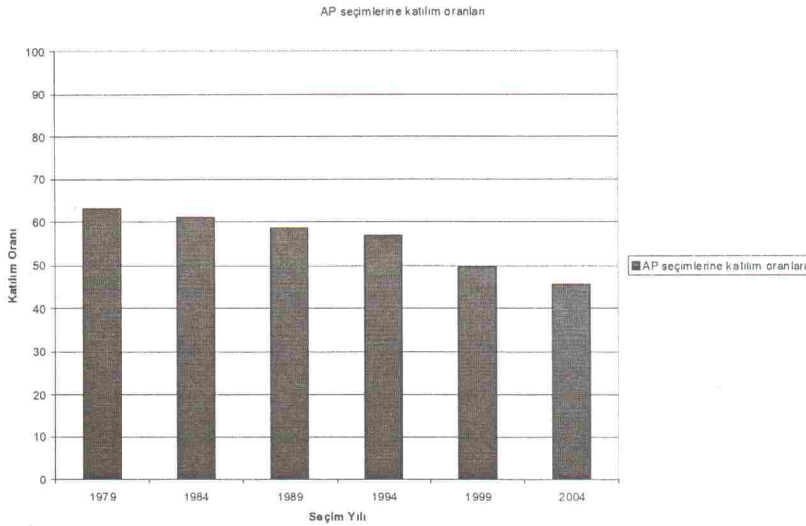
AB'nin siyasal yapısı göz önüne alındığında yasama mekanizmasını oluşturan üç kurum içerisinde, sadece AP'nun üyeleri Avrupa ölçeğinde yapılan genel bir seçimle işbaşına gelmektedir. Avrupa Konseyi'nin her ülkenin liderleri ve/veya bakanlarından ve Avrupa Komisyonu'nun halk tarafından doğrudan seçilmeyen bürokratlardan oluştuğu göz önüne alınırsa, Avrupa yurttaşları tarafından seçilen bir parlâmentonun demokratik meşruluk ve demokrasinin idealleri açısından taşıdığı değer daha kolay anlaşılabilir.

Avrupa Parlamentosu'nun tarihi, o zamanki adıyla Avrupa Ekonomik Topluluğu olarak bilinen Avrupa ekonomik ve siyasal bütünleşme projesinin kurucu anlaşmalarına (1951 Paris Antlaşması ve 1957 Roma Antlaşması) kadar uzanmakla beraber, AP seçimleri 1979 yılından beri her beş yılda bir yapılmaktadır. Son olarak 10-13 Haziran 2004 tarihinde yapılan seçimler Parlamento'nun 6. dönem seçimleri olup, 25 üyeli

genişletilmiş bir AB'nin ilk seçimleri olması hasebiyle politik ve akademik çevreler tarafından özel bir ilgi ile izlenmiştir.

Siyasal elitler ve entelektüeller tarafından gösterilen bu özel ilgiye rağmen; seçimlere katılma oranı 1979 yılından bu yana devam eden düşüş trendine uygun olarak son AP seçimlerinde en düşük noktaya gerilemiştir. Şekil-1'de görüldüğü gibi, katılma oranında gözlenen negatif trend 2004 seçimlerinde ulaşılan % 46 oranı ile dip noktasına gelmiş bulunmaktadır.

Şekil 1

Bu noktada birbiriyle ilintili iki soru akla gelmektedir. İlki, seçimlere katılma oranının düşük olmasının Avrupa ölçeğinde demokrasinin işleyişi ve idealleri açısından ne tür mahzurlar doğuracağı sorusudur. İkinci soru ise, bu mahzurlar göz önüne alındığında düşük katılımı doğuran sebeplerin neler olduğudur.

Demokrasinin bir tanımının "halk için halk tarafından yönetim" olduğu göz önüne alındığında, üyeleri halk tarafından seçilen bir kurumun halkın çıkarlarının temsili açı-

sından taşıdığı önem daha kolay anlaşılabilir. Daha önce belirtildiği gibi; AP, Avrupa Birliği kurumları içerisinde bütün Avrupa seçmeninin çıkarlarını doğrudan temsil eden tek organdır. Bu açıdan doğrudan seçim mekanizması ile oluşturulan bir parlâmentonun varlığı siyasal sistemin meşruluğu açısından da özel bir değere sahiptir. Düşük katılımlı bir seçim, AP için biçilen ideal işlev ile çıkarlarının temsiline hayli önem verilen halkın, bu çıkarların doğrudan temsiline mümkün kılan kurumun üyelerinin seçimine göstermesi ümit edilen ilgisi arasında bir aralık oluşturarak, temsil ve meşruluk olgusunu düşük yoğunluklu bir düzeyde tutmaktadır.

Düşük katılımlı seçimlerin oluşturabileceği bir başka sakınca da, AB demokrasisinin işleyişi üzerine süregelen "demokrasi açığı" (democracy deficit) tartışmaları ile ilişkilendirilebilir (Weiler et al. (1995). Demokrasi açığı fikri AB üyesi ülkelerin ekserisinde kabul edilen parlâmenter sistemin im ettiği "sorumlu parti hükümeti" anlayışına kıyasla anlam kazanır (Thomassen ve Schmitt 1997). Sorumlu parti hükümeti, halkın oyları ile seçilen bir parlâmentonun içinden çıkan bir hükümetin aynı parlâmentoda yer alan parti ya da partilerin oluşturduğu sayısal çoğunluğa karşı sorumlu olması fikrine vurgu yapar. AB siyasal sistemi çerçevesinde, ulusal hükümetlerin sahip olduğu güçler uluslararası bir siyasal oluşumun organlarına devredilirken (özellikle Bakanlar Konseyi ve Komisyon'a), bu organların ne parlâmento tarafından seçilmesi ne de parlâmentoya karşı sorumlu olması demokrasi açığı adı verilen durumu ortaya

çıkarmaktadır (Bu durumun bir demokrasi açığı olmadığı karşı fikri için bakınız Moravcsik 2002). AB siyasal sistemi çerçevesinde, ulusal hükümetlerin sahip olduğu güçler uluslararası bir siyasal oluşumun organlarına devredilirken (özellikle Bakanlar Konseyi ve Komisyon'a), bu organların parlamento tarafından seçilmemiş olması ve parlamentoya karşı sorumlu olmaması, demokrasi açığı adı verilen durumu ortaya çıkarmaz. (Bu durumun bir demokrasi açığı olmadığı karşı fikri için bkz.: Moravcsik 2002) Seçimlere katılımın düşüklüğü, halk nezdinde parlamentoya verilen önemin ve desteğin azlığına işaret ettiğinden, demokrasi açığının elitler düzeyinde ikincil bir sorun olarak algılanmasına yol açmakta ve sorumlu parti hükümetinin bir çözüm olarak ortaya konulmasını engellemektedir.

Bu noktada biraz önce değinilen ikinci soruyu, seçimlere düşük katılıma yol açan unsurların neler olduğu sorusunu ele alıp; katılımı düşüren sebeplerin neler olduğunun ortaya konması gereklidir. Avrupa parlamentosu seçimlerinde ortaya çıkan düşük katılıma neden olan unsurları genel ve özel sebepler olarak sınıflandırmak mümkündür. Genel sebepler, herhangi siyasal sistemde düşük katılımı ortaya çıkaran unsurları kapsarken; özel sebepler, AB siyasal sistemine hasredilebilecek öğeleri içerir.

Genel sebeplerle ilgili olarak hem Avrupa Birliği üyesi ülkelerde ve hem de ABD'deki seçimlerde gözlenen düşük katılım oranlarının uyandırdığı merakın bir sonucu olarak devasa bir literatür geliştirilmiş bulunmaktadır. (Bkz. Beck ve Sorouf 1992; Piven ve Clavord 1987) Şüphesiz bu nedenler üzerinde ayrıntılı olarak durmak bu çalışmanın konusu değildir. Bunun yerine konu ile ilgili olarak siyaset bilimciler tarafından ortaya konulan belli başlı unsurların belirtilmesi ile yetinmek daha doğru olacaktır. Bu unsurlar-

dan bazıları seçimin yapıldığı gün (hafta sonu veya hafta içi), oy vermeye zorlayıcı yasal bir düzenleme ya da yaptırımın olup olmadığı, seçmenlerin kayıt işlemlerinin kolaylığı, yapılan seçimlerin sıklığı ve sayısı ve kişilerin siyasal ilgisinin derecesi olarak özetlenebilir (ABD'deki seçimlerle ilgili olarak; Powell 1986; Wolfinger ve Rosenstone 1980; AP seçimleri için ise Blondel et al. 1997; Marsh 1998; Franklin et al. 1999).

Seçimlerde katılımın düşük olmasına neden olarak sıralanan bu genel unsurlar yanında, AB siyasal sisteminin uluslararası niteliğinden kaynaklanan daha özel sebepler de bulunmaktadır. AB siyasal sistemine özgü sebeplerin özellikle iki tanesi önem arz etmektedir. Bunlardan birincisi, AP seçimlerinin "ikinci derece seçimler" (second-order elections) olduğu iddiası, ikincisi ise AB seçim piyasasında rekabet eden uluslararası partilerin eksikliğidir.

Bu hususları daha iyi anlamak için geniş bir parantez açıp, 1979 yılından beri üye ülkelerde yapılan AP seçimleri hakkında kısaca bilgi vermek faydalı olacaktır. Söz konusu seçimler, kısmen Avrupa bütünleşmesi projesinin seçkin karakterine yönelik eleştirilerle, kısmen de parlamento'nun canlı bir kurumsal yapı olarak sistem içindeki etkisini çoğaltma arzusunun doğurmuş olduğu motiflerle hayata geçirilmiştir. AB genelinde yapılmakla beraber, bu seçimler, her ülkenin kendi şartlarına göre belirledikleri kurallara uygun olarak gerçekleştirilmektedir. Her ne kadar son olarak 1999 yılından beri İngiltere'nin de nihayet oranlı temsili sisteminin benimsemesi ile beraber, AP seçimleri oranlı temsil ekseninde asgarî bir müşterek bulmuş olsa da, her ülkenin uygulamış olduğu sistem farklı olduğundan bu müştereklik eksenini fazla abartmamak gerekir.

AB genelinde tek bir seçim sistemine geçme çabaları her ülkenin ulusal seçimlerinde uyguladığı sistemi öne çıkarma arzusu sonucu sekteye uğramıştır. Heterojenliği arttıran bir başka unsur da, seçim bölgelerinin farklılığının oluşturduğu karmaşık yapıdır. AB bağlamında ulusal ve uluslarüstü egemenlik ekseninde yaşanan gerilimin bir sonucu olarak, bütün AB coğrafyasının nüfus baz alınarak homojen seçim çevrelerine bölünmesi şimdilik uzak bir ihtimal olduğu için, her ülke kendi şartlarını esas alarak seçim bölgelerini belirlemektedir. Bazı üyeler ülkenin bütününe bir seçim çevresi olarak kabul ederken (meselâ Avusturya, Fransa, İsveç), diğer üyeler ise tüm ülkeyi sayıları 4 ile 11 arasında değişen seçim çevrelerine bölmektedirler (örneğin Almanya, İtalya ve İngiltere).

Seçimlere katılımın düşük olmasına özel bir neden olarak gösterilen AP seçimlerinin ikinci derece seçimler olduğu fikri ise; ilk olarak Reif ve Schmitt (1980; ayrıca bkz. Reif 1984) tarafından ortaya atılmıştır. Burada ileri sürülen temel fikir, ulusal seçimlerin vatandaşlar nazarında daha önemli görülmesi hasebiyle birinci derece seçimler olduğu, siyasa oluşturma açısından çok büyük bir rolü olmayan AP ile ilgili seçimlerin ise ikinci derecede seçimler olacağıdır. Benzer bir kıyaslama ABD’de federal seçimler ile eyalet seçimleri; Türkiye’de ise genel seçimler ile yerel seçimler arasında yapılabilir.

İkinci derece seçimler şu imaları içerir: (i) Bu seçimlere katılım düşük olacaktır (ii) Bu seçimler uluslarüstü konulardan ziyade, ulusal meseleler bağlamında gerçekleşecektir (iii) İktidardaki partiler bu seçimlerden oy kaybı ile çıkacaktır (iv) Küçük partilerin oy oranları ulusal seçimlere kıyasla daha yüksek olacaktır. (Marsh 1998). Bunlara Türkiye’deki yerel seçimlerle ilgili olarak; siyasal partilerden çok, adayların ön plâna çıkması eklenebilir.

AP seçimlerine katılımı düşüren AB siyasal sistemine has ikinci neden ise, bu seçimlerde AB seçim piyasasında yarışan uluslarüstü partilerin yokluğudur. Bir başka deyişle, bu seçimler her ülkede ulusal partiler tarafından yürütülmekte ve bu partilere mensup parlâmenterler seçimlerden sonra parlâmentoda benzer partilerden gelen diğer ülke parlâmenterleri ile bir araya gelerek uluslarüstü parti gruplarını oluşturmaktadırlar. Bu durumun seçimin öznesi olan partiler ile parlâmentoda ortaya çıkan oluşumlar arasında bir aralık oluşturarak ve seçmeni bir tür yabancılaşmanın içine iterek katılımı düşürdüğü söylenebilir.

Bu yazıda gerçekleştireceğimiz düşünce deneyinin çevresi olarak tanımlanabilecek Avrupa Parlâmentosu’nun yapısını ve AP seçimlerini genel olarak tanımladıktan sonra, şimdi de Avrupa Parlâmentosu’nu oluşturan gruplardan ve parlâmento aritmetiğinden kısaca bahsetmek yerinde olacaktır.

Uluslarüstü Parti Grupları ve Avrupa Parlâmentosu’nun Aritmetiği

Avrupa Birliği genişledikçe AP’nun üye sayısı da paralel bir şekilde artmıştır. 1995 yılından beri 626 olan üye sayısı, son genişlemenin ardından 732’ye yükseltilmiştir. Böylesine değişken, geniş ve renkli bir parlâmentoda partilerin nasıl bir örgütlenme içine girdikleri önemli bir soru olarak ortaya çıkmaktadır.

AB düzeyinde yerleşmiş bir parti sisteminin varlığı tartışmalı olmakla beraber, AB’nin bir siyasal sistem olduğunu savunan bazı siyaset bilimciler (Hix 1999), iki eksende tanımlanabilecek bir parti rekabetinden bahsetmektedirler (Hix ve Lord 1997). AB bağlamında, ulusal arenada partiler arası rekabeti basitleştirmeye ve daha iyi anlamaya yönelik olarak tanımlanan geleneksel sağ-sol ekseninin yanı sıra, *bütünleşme taraftarı-bütünleş-*

me karşıtı adı verilen bir eksen de tanımlanmaktadır.

Bu iki eksenli parti rekabetini ortaya çıkaran faktörlerden birisi, Avrupa parti ailelerini ortaya çıkaran tarihsel ayrımların, Avrupa Parlamentosu'na, aynı kökene mensup partilerin bir araya gelerek gruplar oluşturması şeklinde taşınmasıdır (Avrupa'da belli başlı parti ailelerinin ortaya çıkışı için bkz.: Lipset ve Rokkan 1967). Bu çerçevede, örneğin sanayi devriminin ve bunu izleyen işçi hareketlerinin ortaya çıkardığı sosyalist/sosyal demokrat partiler AP içinde sosyalist grubu oluştururken, kilise-devlet çatışması ve sekülerleşme trendinin ortaya çıkardığı Hıristiyan Demokrat partiler "Avrupa İnsanları Partisi" adı verilen çatı altında bir araya gelmektedirler. Bütünleşme taraftarı ve karşıtı olarak tanımlanan eksen ise, partilerin federal bir Avrupa ya da ulusal egemenliğin ilke olduğu gevşek bir bütünleşme taraftarı olmalarına göre değişmektedir.

Son yıllarda uluslarüstü parti örgütleri yaygınlık kazansa da, bunlar ulusal parti örgütleri ile kıyaslanamayacak kadar zayıf olup, şemsiye örgütler olarak varlıklarını sürdürmektedirler. AP seçimlerinin bu partilerden ziyade, ulusal partiler arasında geçiyor olması, uluslararası partileri siyasal bir arenada yarışan örgütler olmaktan uzak tutmaktadır. Binaenaleyh, Parlamento içinde oluşturulan gruplar giderek teşkilatlı ve güçlü bir görünüm kazanmaktadırlar. Parlamento'nun yasama faaliyetinde etkinliğini ve AB siyasal sistemi içindeki rolünü arttırmak parlamento içi görev dağılımını ve işleyişini olanaklı kılmak gibi sebeplerle oluşturulan parti grupları, içlerinde yer alan ulusal heyetlerin özerkliğine rağmen, son yıllarda daha homojen bir görünüm kazanmaya başlamışlardır (Hix ve Lord 1997, Kreppel 2002).

AP içinde yer alan en önemli parti grupları şunlardır:

Avrupa Halk Partisi- Avrupa Demokratları
(*European People's Party-European Democrats—EPP-ED*)

Önceleri sadece Hıristiyan Demokratlar'dan oluşan ve nisbî bir homojenlik arz eden Avrupa Halk Partisi (EPP), zaman içinde, Hıristiyan Demokrat parti geleneği olmayan ülkelerden gelen muhafazakâr ve merkez sağ partileri de içine alarak ideolojik yapısını çeşitlendirmiştir. 1999 yılında sosyalistlerden çoğunluğu alarak AP'nin en büyük grubu hâline geldikten sonra Avrupa Halk Partisi-Avrupa Demokratları adını alan bu grup Haydi İtalya (Forza Italy), Avusturya Halk Partisi ve İngiliz muhafazakârlarının katılımı ile biraz daha sağa kayarken, yeni katılan partilerin ya federal Avrupa fikrine karşı çıkmaları ya da farklı bütünleşme anlayışlarına sahip olmaları nedeniyle Avrupa bütünleşmesi eksenindeki homojen görüntüsünü de yitirmiştir (Judge and Earnshaw 2003). 2004 seçimlerinde çoğunluğunu koruyan EPP-ED içerisinde, Alman Hıristiyan Demokratları en büyük ulusal heyet olma özelliklerini korumuşlardır)

Avrupa Sosyalistleri Partisi (Party of European Socialists—PES)

Sosyalistler 1999 yılına kadar AP içinde sayıca en büyük grup statüsünde iken, bu yıldan sonra ikinci büyük grup konumuna düşmüşlerdir. Bu grup içinde Alman Sosyal Demokratları, İngiliz İşçi Partisi üyeleri ile İspanyol Sosyalist Parti en kalabalık ulusal heyetler olarak göze çarpmaktadır. Avrupa Sosyalist ve Sosyal Demokrat partileri arasındaki nüanslara rağmen, PES diğer gruplara kıyasla ideolojik anlamda oldukça uyumlu bir grup olarak karşımıza çıkmaktadır. Sağ-sol ekseninde diğer gruplardan kolayca ayrılabilen sosyalistler, Avrupa bütünleşmesi-

ne destek anlamında EPP-ED ile benzer bir çizgide bulunmaktadır.

Avrupa Liberal, Demokratik ve Reformcu Grubu (European Liberal, Democratic and Reformist Group-ELDR)

Sağcı çizgisine rağmen, Avrupa Halk Partisi-Avrupa Demokratları'ndan, özellikle liberal ilkelere vurgusu ve merkez sağdan daha mesafeli konumu itibarı ile farklılaşan ELDR, kuzey ülkelerinin ağırlıklı olarak temsil edildiği bir yapı arz etmektedir. 1999 yılında, EPP-ED ile bir koalisyon içine giren ELDR, İngiliz bağımsız milletvekili Pat Cox'un liderliğinde pilot bir konuma gelmeyi başarmıştır. Bu gelişmenin bir sonucu olarak Cox, 1999 yılının ikinci döneminde AP başkanı olmuştur. 2004 seçimlerinde 67 milletvekili çıkaran ELDR bu pilot konumunu sürdüreceği gibi görünmektedir.

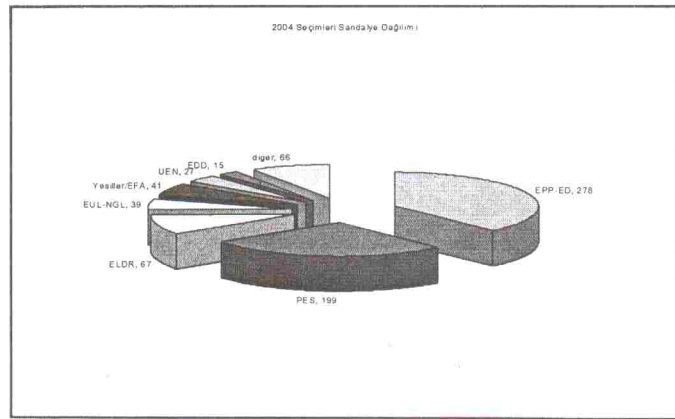
Diğer Gruplar

Bu üç gruba ek olarak, yeşiller, komünist partiler ve bölgesel partilerin oluşturdukları ideolojik anlamda daha heterojen, örgütlülük anlamında daha gevşek ve uluslararası partileşme çabasında daha ikincil plânda kalan küçük gruplar da bulunmaktadır. Avrupa Solu Konfederal Grubu/Nordik Yeşilleri Grubu (Confederal Group of the European Left/Nordic Green Left-EUL/NGL); komünist partiler ile İsveç ve Finlandiya'dan gelen Yeşillerin ittifakından oluşmaktadır. Yeşiller/Avrupa Özgür İttifakı grubu ise, kıta Avrupa'sı Yeşilleri ile bölgesel partilerden oluşmaktadır. Uluslar Avrupası Birliği (Union for Europe of Nations -UEN) ve Demokratiler ve Farklılıklar Avrupası (Group for a Europe of Democracies and Diversities-EDD) isimli gruplar ise ulusal egemenliği öne çıkaran ve Avrupa bütünlüğünün daha ileriye taşınmasına karşı çıkan gruplardır.

Son iki grup, sağ-sol ekseninde ideolojik bir homojenlikten uzak görünmektedirler.

Son seçimlerin ortaya çıkardığı tablo şekil 2'de görülmektedir. EPP-ED 732 üyeli yeni parlâmentoda 278 oyla en büyük grup olurken, sosyalistler 199 sandalye ile ikinci görünmektedirler. ELDR pilot konumunu korurken diğer gruplar ise küçük gruplar olarak kalmışlardır.

Şekil 2

AP içinde farklı parti grupları oluşturulsa da, parlâmento içi etkinliği artırma, ideolojik tercihleri doğrultusunda yasaları etkilemek ve görev dağılımında maksimum faydayı elde etme motifleri ile hareket eden ulusal heyetler iki büyük partiden birine katılma eğilimi göstermektedirler. Bu eğilimi arttıran bir diğer husus da, yasama sürecinde parlâmentonun mutlak çoğunluğu sağlamasını gerektiren durumların varlığıdır. Bu durum parlâmento üyelerinin oturumlara katılma oranlarının düşüklüğü göz önüne alındığında daha çok önem kazanmaktadır. Hix'e göre (1999), bu sayı son yıllarda %70 civarında kalmaktadır. Bu oranda bir katılımı mutlak çoğunluğa ulaşmak, oturuma katılanların %65'e varan desteğini gerektirmektedir. Bu sayıyı ise ancak EPP-ED ve PES'in ortaklığı garantilemektedir.

AP içinde oluşturulan koalisyonların %70'i iki büyük parti grubunun katılımı ile oluşturulduğu için (Kreppel 2002), parlamento içi makamların dağıtımında bu iki gruptan birine üye olmak önem kazanmaktadır. Yine de ELDR gibi gruplar bazen EPP-ED bazen de PES ile oy kullanarak pilot parti konumunu kazanmakta ve buna binaen AP içinde önemli pozisyonlar elde etmektedirler.

Bu bilgiler ışığında şimdi analizimize başlayabiliriz.

Simülasyon

Simülasyonumuzun ardındaki en önemli soru şu şekilde ortaya konulabilir: Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üye olduğu ve son AP seçimlerini katıldığı bir senaryo parlamento içi dengeleri nasıl değiştirebilir?

Bu soruyu cevaplandırmak için Türkiye'de 2002 Genel Seçimleri ve 2004 Yerel Seçimleri'nden sonra ortaya çıkan tabloyu ve bu tablonun AP'na ne şekilde yansiyebileceğini dikkate almak gereklidir. Fakat bundan önce, gerçekleştireceğimiz simülasyonu mümkün kılan varsayımlar üzerinde durmak istiyoruz.

Varsayım 1: Türkiye'nin AB'ye üye olması durumunda AP'nin üye sayısı Türkiyeli üyelerin sayısından artacaktır.

Her ne kadar yeni katılımlarla Parlâmentonun üye sayısı artsa da, bu artış aritmetik bir biçim almaktan çok ülkelere göre dağılımın yeniden düzenlenmesi sonucunda ortaya çıkmaktadır. Birinci varsayım, belli bir formüle dayanmaktan ziyade ülkeler arası pazarlık sürecinde belirlenen bu sayıyı ve artışı göz ardı ederek simülasyonu kolaylaştırmak açısından önem taşımaktadır.

Varsayım 2: Türkiye'nin AP içindeki üye sayısı mevcut parlamenter/nüfus oranına uygun bir sayı olmalıdır.

Şu anda her ülkeye tahsis edilen Avrupa parlâmenteri sayısı nüfus esas alınarak yapılmakla beraber, bir parlâmenter seçmek için gerekli olan seçmen sayısı eşitlik arz etmemektedir (özellikle pazarlık sürecinin ve küçük ülkelerin temsili gereğinin bir sonucu olarak). Örneğin, nüfusu 1 milyondan az olan Güney Kıbrıs ve Lüksemburg gibi ülkeler 6 parlâmenter çıkarırken, 82 milyondan fazla nüfusu olan Almanya 99 parlâmenter çıkarmaktadır. Bu eşitsiz dağılıma rağmen, bir ülkenin nüfusu arttıkça, tahsis edilen parlâmenter sayısı da artmaktadır. Türkiye'ye tahsis edilecek parlâmenter sayısının nüfusları 57 milyon ile 63 milyon arasında değişen ve şu an 87 parlâmentere sahip olan İtalya, Fransa ve İngiltere ile, nüfusu 82 milyonu aşkın ve 99 parlâmenteri bulunan Almanya arasında yer alması beklenebilir. Simülasyonumuz için bu sayının 87 ile 99 sayılarının aritmetik ortalaması olan 93'ü kabul ediyoruz. Avrupa Parlâmentosu'nun üye sayısının 732 olduğu hatırlanacak olursa, simülasyonumuzda, Türkiye'nin katılımı ile bu sayı 825'e ulaşacaktır.

Varsayım 3: 2004 Yerel Seçimleri olası bir AP seçimine nitelik olarak en yakın seçimlerdir.

Bu varsayım yerel seçimlerin AP seçimleri gibi ikinci derece seçimler olduğu fikrine dayanmaktadır. Bu varsayımın geçerliliğine gölge düşürebilecek bir husus, AP seçimlerinde görülen, iktidar partilerine uyarıcı sinyal gönderen seçmenlerin bu partilerin oyunu düşürürken, küçük partilerin oyunu arttırma eğilimine 2004 yerel seçimlerinde rastlanılmamış olmasıdır. Dolayısıyla, olası bir AP seçiminde ortaya çıkacak tablonun yerel seçimlerden farklı olacağını savunan bir görüşün dayanacağı varsayımsal temel, üçüncü varsayımımızın dayandığı temelden daha sağlam olmayabilir. Son genel seçimlerde arkasına aldığı rüzgarla yerel seçimlerde oyunu arttıran AKP'nin yakın tarihlerde gerçekleş-

miş olabilecek AP seçimlerinde de benzer bir başarıyı yakalayamayacağını öne sürmek çok gerçekçi görünmemektedir. Bu varsayımımızı destekleyen bir başka husus da, tıpkı AP seçimleri gibi yerel seçimlerin de ulusal ölçekteki siyasal konular ekseninde yarışıldığı ve bu seçimlerde katılımın düşük olduğu seçimler olması hususudur. Bu varsayımına dayanarak simülasyonumuzu yerel seçimlerde alınan oy oranını baz alarak gerçekleştireceğiz.

Varsayım 4: Olası bir AP seçiminde Türkiye tek bir seçim bölgesi olacaktır ve sandalyeler oranlı temsil sisteminin d'Hondt versiyonuna uygun olarak dağıtılacaktır.

Bu varsayım olası bir seçimde her partinin kazandığı temsilci sayısını tespit edebilmek için gereklidir. Simülasyonumuzu basit düzeyde tutmak için Türkiye'yi farklı seçim bölgelerine bölmek yerine, Fransa ve İsveç gibi ülkelerde görülen tek seçim çevresi uygulamasını varsaymayı daha uygun görüyoruz. Her ülkenin kendi ulusal sistemini uyguladığı ve AB düzeyinde oranlı temsil sistemi için bir tavsiye kararı olduğu göz önüne alınırsa, bu varsayımımızın ikinci kısmının bir itirazla karşılaşmayacağını sanıyoruz.

Varsayım 5: Ulusal parti heyetleri AP içinde etkilerini maksimize etmek isteyeceklerdir.

Bu varsayımın bir sonucu olarak ve ayrıca Türkiye'deki parti disiplinini de göz önünde bulundurarak, partilerin üyelerini farklı gruplara dağıtmak yerine, bir bütünlük içinde tek bir gruba katılacaklarını beklemek doğru olur. Buna ek olarak, her parti kendi siyasa çizgisini kararlara yansıtma isteğiyle üyelerini önem verdikleri komisyonlara sokmak veya komisyon başkanlığı sayısı ile raportör sayısını en çoğa çıkartmak isteyecektir. Ulusal parti heyetlerinin hangi gruba gireceklerini tahmin etmek açısından bu varsayım önem taşımaktadır.

Son yerel seçimlerde Türkiye genelinde il genel meclisi bazında %10 barajını AKP, CHP, MHP ve DYP'nin geçmiş olmasına rağmen, geliştirilen senaryolardan birinde DYP'nin % 10'luk ülke barajını geçemediği varsayılarak buna uygun bir simülasyon modeli geliştirilmiştir. Türkiye 93 üyenin seçildiği tek bir seçim bölgesi olarak düşünüldüğünde ve d'Hondt sistemi uygulandığında, 3 veya 4 partinin barajı geçtiği senaryolara göre partilerin kazanacağı sandalye sayıları Tablo 1'de gösterilmiştir:

Tablo 1: Simülasyon Işığında Sandalye Dağılımı

	Senaryo 1	Senaryo 2
AKP	49	55
CHP	21	24
MHP	12	14
DYP	11	-

Simülasyonumuzda, d'Hondt sisteminin bir sonucu olarak büyük partilerin lehine bir sandalye dağılımı ortaya çıkmış bulunmaktadır.

Eğer Türkiye 2004 seçimleri öncesinde AB üyesi olup parlamento seçimlerinin yapıldığı ülkelerden biri olsaydı ve varsayımlarımıza uygun olarak 93 temsilciye sahip bulunsaydı, bu durumda AP üye sayısı 825'e çıkacaktı. Bazı oylamalarda üye tamsayısının çoğunluğu arandığından ve hiçbir grup bu sayıya tek başına ulaşmadığından, Türkiye'den gidecek olan ulusal heyetlerin, mutlak çoğunluk olan 413 sayısını oluşturacak koalisyonları belirlemede önemli bir rolü olacaktı. Aynı rolün Türkiye'nin olası AB üyeliği durumunda da ortaya çıkması kesin gibi görünmektedir.

Buna bağlı olarak Tablo 1'de ortaya çıkan sandalye dağılımının aklı getirdiği en önemli soru, bu tablonun Avrupa Parlamentosu'ndaki grup dengelerini nasıl değiştirebileceğidir. Bu dört parti göz önüne alındığında CHP ve MHP'nin katılabileceği parti grup-

ları kolayca tahmin edilebilir. CHP Sosyalist Grubun büyük delegasyonlarından birini oluştururken, MHP'nin Avrupa bütünleşmesini daha ileriye götürmek istemeyen ve ulusal egemenliğe vurgu yapan Farklılıklar ve Demokrasiler Avrupası (EDD) grubuna katılması beklenebilir. Aşırı sağ partilerin bir grup oluşturamadığı ve MHP'nin sağdan merkeze kayma eğilimi dikkate alındığında, aşırı sağ partilerden müteşekkil bir alternatif uzak bir ihtimal olarak görünmektedir. MHP için başka bir alternatif de, partilerinden ayrılan Gaullistler, İrlanda'nın sağcı Fianna Fail üyeleri ve İtalyan milliyetçilerinden oluşan ve bütünleşmenin daha fazla ilerlemesine karşı çıkan heterojen Avrupa Ulusları Birliği Grubu olarak görünmektedir. Her iki durumda da MHP'nin siyasa tercihlerini maksimize etme ve destekçilerine mesaj gönderme amacıyla EPP-ED ile Liberal Demokrat'lardan uzak durması beklenebilir.

Yukarıda gerçekleştirdiğimiz simülasyonla ortaya çıkan tablonun oluşturduğu bulmalardan birisi de, AKP ve DYP'nin katılabileceği grupların neler olduğu ve bunun AP içindeki dengeleri nasıl değiştireceğidir.

TABLO 2: Dört Partili Türk Heyeti ve AP Grupları
Panel A: Senaryolar

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
AKP	EPP-ED	EPP-ED	EPP-ED	EPP-ED	EPP-ED	EPP-ED	ELDR	ELDR	ELDR	ELDR
DYP	UEN	UEN	ELDR	ELDR	EPP-ED	EPP-ED	EPP-ED	EPP-ED	ELDR	ELDR
MHP	EDD	UEN	EDD	UEN	EDD	UEN	EDD	UEN	EDD	UEN
CHP	PES	PES	PES	PES	PES	PES	PES	PES	PES	PES

AK Parti'nin merkez sağa daha yakın olan EPP-ED ya da daha liberal bir çizgide bulu-

nan fakat Hıristiyan Demokrat bağlantısı bulunmayan ELDR'ye katılması beklenebilir. DYP'nin ise AKP'nin katılması muhtemel bu iki partinin yanı sıra küçük sağ partilerin oluşturduğu Avrupa Uluslar Birliği hareketine de katılması beklenebilir. Bu tercihlerden hangisinin gerçekleşeceği partilerin ideolojik tercihleri ile parlamento içinde elde edecekleri önemli konular arasında kuracakları dengeye bağlı olacaktır. Bu denge büyük ölçüde partilerin elde edecekleri faydayı azamileştirme amacına uygun olarak şekillenecektir.

Türk partilerinin AP'ye girmeleri durumunda katılabilecekleri gruplar göz önüne alınırsa matematiksel olarak pek çok senaryo ortaya konulabilir. Fakat partilerin ideolojik tercihleri ve gelenekleri dikkate alınır, anlamlı senaryoların sayısı biraz daha azaltılabilir. Yukarıda gerçekleştirdiğimiz simülasyonlar ışığında dört partinin barajı geçtiği durumlarda ortaya çıkabilecek anlamlı senaryolar Tablo 2'nin A panelinde gösterilmiştir. Tablo 2'nin B paneli ise 10 senaryoya göre grup sayılarını ortaya koymaktadır. A panelindeki her hücrede, bu hücrenin içinde bulunduğu sıradaki partinin katılabileceği AP grubunun adı, B panelindeki her hücre ise, A panelinde ortaya konulan her bir durumda, grup sayıları gösterilmektedir.

	Mevcut	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
EPP-ED	278	327	327	327	327	338	338	289	289	278	278
PES	199	220	220	220	220	220	220	220	220	220	220
ELDR	67	67	67	78	78	67	67	116	116	127	127
EUL-NGL	39	39	39	39	39	39	39	39	39	39	39
Yesiller/ EFA	41	41	41	41	41	41	41	41	41	41	41
UEN	27	38	50	27	39	27	39	27	39	27	39
EDD	15	27	15	27	15	27	15	27	15	27	15
Diger	66	66	66	66	66	66	66	66	66	66	66

Panel B: Senaryolara göre grupların üye dağılımı

Yukarıdaki tablonun üç partili eşdeğeri ise aynı mantıkla oluşturulan Tablo 3'ün A ve B panellerinde özetlenmiştir.

TABLO 3: Üç Partili Türk Heyeti ve AP Grupları

	1	2	3	4
AKP	EPP-ED	EPP-ED	ELDR	ELDR
MHP	EDD	UEN	EDD	UEN
CHP	PES	PES	PES	PES

Panel A: Senaryolar

		1	2	3	4
EPP-ED	278	333	333	278	278
PES	199	223	223	223	223
ELDR	67	67	67	122	122
EUL-NGL	39	39	39	39	39
Yesiller/E FA	41	41	41	41	41
UEN	27	27	41	27	41
EDD	15	29	15	29	15
Diger	66	66	66	66	66

Panel B: Senaryolara göre grupların üye dağılımı

Bu dört tablo dikkatli bir şekilde incelendiğinde ortaya önemli sonuçlar çıkmaktadır. Bu sonuçlar aşağıdaki gibi özetlenebilir.

1. EPP-ED, PES ve ELDR arasındaki nisbî oranlar AKP, MHP ve DYP'nin katıldığı gruba göre farklılaşmaktadır.

2. Sol eğilimli üç grubun ortaklığı hiçbir senaryoda mutlak çoğunluk oluşturamamaktadır.

3. EPP-ED ne 10 ne de 4 senaryolu ortamda tek başına mutlak çoğunluk olabilmektedir.

4. EPP-ED ve ELDR'nin yer aldığı üç gruplu sağ koalisyonlar mutlak çoğunluğa ulaşabilmektedir.

5. EPP-ED, liberal demokratların yer almadığı üçlü sağ koalisyonların hiçbirisinde mutlak çoğunluk sağlanamamaktadır.

6. EPP-ED ve PES ortaklığı her senaryoda mutlak çoğunluk oluşturmaktadır.

Son durum 1999 yılına kadar AP içinde görmeye alıştığımız büyük koalisyonu özetlemektedir. Fakat EPP-ED ve ELDR'nin oluşturacağı koalisyon büyük bir sayı gerektirmeyen üçüncü ortağı kolayca bulabilecek durumdadır. Üstelik EPP-ED'nin, sağcı bir koalisyonu sol ile yapacağı bir ittifaka tercih etmesi olasıdır. Bunun örnekleri de son dönemde görülmüştür.

7. ELDR her durumda birinci pilot parti ya da "kingmaker" (Hix 2001) tabiri edilen konumda bulunurken, EUN ve EDD bazı durumlarda ikinci pilot parti konumuna gelmektedirler. EDD'nin ideolojik heterojenliği göz önüne alınırsa, UEN ikinci pilot parti konumunu kazanmaya daha yakın görünmektedir.

8. Hiçbir sağ ve sol koalisyon yasama sürecinde parlâmentonun ikinci ya da üçüncü okumayı yaptığı durumlarda gerekli olan

nitelikli çoğunluğu oluşturmadığından, EPP-ED ve PES ittifakı bu durumlarda kaçınılmaz görünmektedir.

9. Üç partinin barajı geçtiği durumda AKP parlâmento içinde en büyük ulusal grup olacağından, girdiği her grubu domine edebilecek konumda olacaktır (AKP'nin bu durumda kazanabileceği 55 sandalyeye karşılık, Alman Hıristiyan Demokratları son seçimlerde 49 sandalye kazanabilmiştir).

Sonuçlar

Parti heyetlerinin uluslararası parlâmentolarındaki etkinliğinin iki ögenin etkileşimine bağlı olduğu söylenebilir. Bunlardan birincisi parti heyetinin büyüklüğü. İkincisi ise, katılan parti grubunun parlâmento içindeki konumudur. Fazla sayıda milletvekiline sahip bulunmak önem arz etse de, bu ögenin etkinlik kazanabilmesi, pilot bir gruba katılarak bu grup içindeki ağırlığın parlâmento aritmetiğine ve parlâmento içindeki pazarlık sürecine taşınması ile mümkün olacaktır.

Bu durum parlâmento içinde başkanlık, başkan yardımcılıkları, komisyon başkanlıkları ve raportörlük gibi görevlerin dağıtım yönteminin bir sonucudur. Söz konusu görevlerin dağıtımını öncelikle parti grupları arasında d'Hondt sistemine göre yapılmaktadır. Bu ilk aşamada büyük gruplar avantajlı olmaktadır. İkinci aşamada her grup içinde ulusal heyetler arasında pazarlık olmaktadır. Bu durumda da fazla sayıda parlâmenteri olan ulusal heyetler avantajlı duruma geçmektedir.

Yukarıdaki bilgiler ve bir önceki bölümde özetlenen sonuçlar dikkate alınırsa AKP için iki strateji, öngörülebilir. Birinci strateji EPP-ED'ye katılıp pastanın en büyük dilimine ortak olmaktır. Fakat, EPP-ED içindeki ulusal parti heyetlerinin sayısı ve büyüklükleri dikkate alındığında bu büyük parçanın AKP'ye düşen dilimi AKP'nin üç ya da

dört partili senaryoda ulaşacağı sayıyla orantılı olmayabilir. Bu durumda AKP çoğun azını almaktadır.

İkinci stratejiye göre, AKP'nin EPP-ED den ziyade ELDR'ye katılmasının daha çok fayda getireceği söylenebilir. Çünkü, AKP'nin domine ettiği birinci pilot parti konumunda olabilecek ELDR'de komisyon başkanlıkları, raportörlükler ve hatta meclis başkanlığı gibi mevkilerden aslan payını alabileceği aşikârdır. EPP-ED'ye katılmak bu parti içindeki ulusal heyetlerin sayısı ve büyüklüğü dikkate alındığında optimal bir strateji gibi görünmemektedir. Fakat ELDR'nin d'Hondt sisteminin sonucu olarak görevlerin dağıtımında avantajlı bir durumda olmadığını da unutmamak gerekir. Kısaca, bu stratejiye göre AKP azın çoğunu almaktadır.

Kanımızca, ikinci senaryoyu daha cazip kılan husus, EPP-ED'nin Hıristiyan Demokrat çizgisine rağmen ELDR'nin Hıristiyanlığa atıf içermeyen ideolojik konumunun Müslüman bir ülkeden giden merkez sağ bir partinin katılımına daha uygun bir zemin oluşturmasıdır. ELDR'ye katılım AKP açısından evdeki seçmene mesaj verme için daha elverişli bir durum ortaya çıkarmaktadır.

Benzer bir mantık yürütme DYP için de yapılabilir. Fakat DYP'nin UEN grubuna katılması hâlinde, AKP'nin elde edeceği konumu bazı senaryolar içinde ikinci pilot grupta edinmesi beklenebilir.

MHP'nin durumu ise parti liderlerinin stratejisinin ne yönde gelişeceğine bağlı olarak gelişebilir. Şayet, MHP federal Avrupa karşıtlığı ve ulusal egemenlik unsurlarına vurgu yapıp ideoloji cephesinde kendini ortaya koyarsa, parlâmentoda çok etkili olmayabilir; fakat Avrupa bütünleşmesi karşıtlığı ile ulusal arenada belli bir seçmen kitlesini hedef alabilir. UEN'ye katılma durumunda ise, MHP, parlâmento içindeki etkisini arttı-

rabilir, fakat bunu seçmenlerinin belli bir kısmına anlatmakta zorlanabilir.

Bu simülasyon Türkiye'nin AB üyesi olduğu ve AP seçimlerine girdiği faraziyelerinden hareketle, Türk partilerinin AP içinde dengeleri nasıl değiştirebileceği konusunda varsayımlarda bulunmuştur. Bu düşünce deneyi sadece Türkiye'nin AB üyesi olduğu bir durum için değil, aynı zamanda Avrupa Konseyi, Karadeniz Ekonomik İşbirliği Projesi veya herhangi bir uluslararası oluşum için de aydınlatıcı imalar taşımaktadır.

Kaynaklar

Hosli, Madeleine O.; Hannu, Nurmi, "Which Decision Rule for the Future Council?", *European Union Politics*, 4, 1, 2003, 37-50.

Hosli, Madeleine O., Tanja A. Börzel, "Brussels Between Bern and Berlin: Comparative Federalism Meets the European Union", *Governance*, 16, 2, 2003, 179-202.

Hosli, Madeleine O.; Ben, Soetendorp, "The Hidden Dynamics of EU Council Decision-Making", *Acta Politica*, 4, 2001, 252-87.

Hosli, Madeleine O., Reinoud Wolffenbuttel, "Estimating the Vote Distribution in the Council of the European Union", *Journal of International Relations and Development*, 4, 1, 2001, 38-54.

Hosli, Madeleine O., "Coalition Formation and Voting in the Council of the European Union", *Homo Oeconomicus*, XVII, 2000, 31-55.

Mattila, Mikko; Jan-Erik, Lane, "Why Unanimity in the Council? A Roll Call Analysis of Council Voting", Volume 2 (1): 31-52. 2001.

Hix, Simon; Michael, Marsh, *Predicting the Future: The Next European Parliament*, Brussels: Burson-Marsteller. 2004.

C. Crombez (2000), "Institutional Reform and Co-Decision in the European Union", *Constitutional Political Economy*, 11, 41-57.

G. Tsebelis; C., B. Jensen; A., Kalandrakis & A. Kreppl (2001) "Legislative Procedures in the

European Union: An Empirical Analysis”, *BJPS*, 31, 573-99.

M. Shackleton (2000), “The Politics of Co-decision”, *JCMS*, 38, 2, 325-42.

G. Tsebelis (1996), “Maastricht and the Democratic Deficit”, *Aussenwirtschaft*, 52, 1/2, 29-56.

P. Moser (1997), “The Benefits of the Conciliation Procedure for the European Parliament: Comment to Comment to George Tsebelis”, *Aussenwirtschaft Special Issue: Decision Rules in the European Union A Rational Choice Perspective*, 1997, 11-19.

J. Weiler, U Haltern and F. Mayer, “European Democracy and its Critique in J Hayward” (ed), *The Crisis of Representation in Europe* (Frank Cass, 1995) 32-3.

Thomassen, Jacques and Hermann Schmitt (1997) “Policy Representation”, *European Journal of Political Research* (24:4).

Moracsik, Andrew, “In Defence of the Democratic Deficit: Reassessing Legitimacy in the European Union”, *Journal of Common Market Studies* (40th Anniversary Edition) 40: 4 (November 2002).

Paul Allen Beck and Frank J. Sorauf, *Party Politics in America*, 7th ed. Boston: Harper Collins. 1992.

Frances Fox Piven and Richard A. Cloward, *Why American's Don't Vote?*, New York: Pantheon. 1987.

G. Bingham Powell Jr., “American Voter Turnout in comparative Perspective”, *American Political Science Review*, 80 (1) March 1986, 17-41.

Raymond Wolfinger and Steven Rosenstone. *Who Votes?* New Haven, Yale University Press. 1980.

Hix, Simon, 2001, “Legislative Behaviour and Party Competition in EP: An Application of Nominate to the EU”, *Journal of Common Market Studies*, 39(4) 663-688.

Anayasa Hukukuna Giriş

2. Baskı

Mustafa Erdoğan

Ülkemizin seçkin anayasa hukukçularından Mustafa Erdoğan, anayasa teorisi ve anayasa hukukuna şimdiye kadarki bilimsel çalışmalarıyla yaptığı katkılara yeni bir halka daha ekliyor. Lisans öğrencilerine yönelik bir ders kitabı olarak hazırlanmış olmakla beraber, gene okuyucu için de bir başucu kitabı olacak vasıfta bir eseri fikir, kültür, eğitim hayatımıza kazandırıyor. *Anayasa Hukukuna Giriş* anayasacılık geleneğinin özü olan hürriyetçi bir bakışla ilgili konulara yaklaşıyor. İki kısım halinde düzenlenmiş olan kitabın ilk kısmında teorik analizler yer alıyor. Yazar, iktidar, meşruluk, hükümet sistemleri, anayasacılığın doğuş ve gelişimi, insan hakları, yeni demokrasilerde anayasal eğilimler, anayasal devlet, demokrasi ve demokrasinin unsurları gibi konuları etraflıca aydınlatıyor. İkinci kısımda ise, Türkiye'nin anayasal düzeni Osmanlı'dan günümüze uzanan bir süreç içinde ele alınıyor; Türk siyasî sisteminin esasları hem mirengi noktalarıyla hem de anayasacılık açısından özetleniyor.

